

“ILM-FAN VA TA'LIM” JURNALIGA QABUL QILINGAN MAQOLALARGA 3 ISH KUNIDA DOI RAQAM OLINADI VA ZENODO, OPENAIRE, CYBERLENINKA, GOOGLE SCHOLAR (10 ISH KUNI) KABI XALQARO ILMIY BAZALARDA INDEKSLANADI VA ILMIY JURNAL TO'LIQ SHAKLDA WWW.ILMFANVATALIM.UZ RASMIY SAYTIGA JOYLANADI.

ISSN: 2181-4325

ILM-FAN VA TA'LIM

Respublika ilmiy jurnali

ZENODO | OPENAIRE | CYBERLENINKA | GOOGLE SCHOLAR

Aniq fanlar

Texnika fanlari

Pedagogika fanlari

Ijtimoiy-gumanitar fanlar

Tabiiy fanlar

Iqtisod fanlari

Arxitektura

San'at va madaniyat fanlari

Tibbiyot fanlari

Filologiya fanlari

Qishloq xo'jaligi

Jismoniy tarbiya va sport

“Ilm-fan va ta’lim” ilmiy jurnaliga qabul qilingan maqolalarga 3 ish kunida DOI raqam olinadi va Zenodo, OpenAire, Cyberleninka, Google scholar (10 ish kuni) xalqaro ilmiy bazalarida indekslanadi va jurnal to’liq shaklda <https://ilmfanvatalim.uz/> rasmiy saytiga joylanadi.

ILM-FAN VA TA’LIM

ILMIY JURNALI

BARCHA SOHALAR BO‘YICHA
30.04.2024 | № 6(21)

ILM-FAN VA TA’LIM

ilmiy jurnal
scientific journal
научно журнал

Bosh muharrir:
O.S.Isroilov

Jurnal bir oyda bir marta
nashr etiladi.

O‘zbekiston Respublikasi
Prezidenti
Administratsiyasi
huzuridagi Axborot va
ommaviy kommunikatsiya
agentligida 2023- yil
22 - yanvarda 059679
raqam bilan ro‘yxatga
olingan.

ISSN 2181 - 4325

Jurnaldan maqola ko‘chirib
bosilganda, manba
ko‘rsatilishi shart.

Tel: +99891-152-93-14
E pochta: talqin@bk.ru
Сайт: <https://ilmfanvatalim.uz/>

Tahrir kengashi:

Isroilov Shaakram Xalimatovich

*Jismoniy tarbiya va sport bo‘yicha mutaxassislarini qayta tayyorlash
va malakasini oshirish instituti “Jismoniy tarbiya nazariyasi va
uslubiyati” kafedrasining professori*

G‘ulomova Nargiza Sa’dullayevna

*Navoiy viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish milliy
markazi Tillarni o‘qitish metodikasi kafedrasida
filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Yadgarova Ozoda Ibragimovna

*Samarqand davlat chet tillar instituti gumanitar fanlar va axborot
texnologiyalari kafedrasida dotsenti*

Muydinov Erkin Djamaldinovich

*Toshkent Moliya Instituti Andijon fakulteti dekani
Iqtisod fanlari nomzodi, dotsent*

Djurakulova Dilfuza Farxodovna

*Samarqand Davlat universiteti psixologiya kafedrasida o‘qituvchisi,
psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Mamatov Obidxon Vaqqosovich

*Namangan davlat universiteti “Milliy g‘oya, ma‘naviyat va huquq
asoslari” kafedrasida mudiri, falsafa fanlari nomzodi*

Baymenova Kamshat Saparbayevna

Berdaq nomidagi Qoraqalpoq davlat universiteti

Yusupov Axror Qurbonovich

*Qo‘qon davlat pedagogika instituti,
siyosiy fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)*

Rabbonayeva Dildora Tolipovna

*Samarqand viloyati pedagoglarni yangi metodikalarga o‘rgatish
milliy markazi Maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus ta’lim
kafedrasida katta o‘qituvchisi*

Ganiyeva Lola Muxsindjanovna

*O‘zDK huzuridagi Botir Zokirov nomidagi Milliy Estrada San‘ati
instituti “Estrada cholg‘u ijrochiligi” kafedrasida dotsenti
San‘atshunoslik fanlari nomzodi*

Akbarov Qobuljon

*Qo‘qon davlat pedagogika instituti
Tarix fanlari nomzodi*

Nuriddinova Maysara Ikramovna

*Samarqand davlat universiteti boshlang‘ich ta’lim metodikasi
kafedrasida dotsenti*

Maxkamova Dilafuz Yuldashevna

*O‘zbekiston Milliy universiteti Tuproqshunoslik kafedrasida
dotsenti*

**BUXORO VILOYATIDA G‘O‘ZA O‘RGIMCHAKKANASIGA
(*TETRANYCHUS URTICAE KOCH.*) QARSHI KURASHISHDA RONIN
EM.K. PREPARATINING SAMARADORLIGI**

Shonazar Hojiyevich To‘xtayev

Buxoro davlat universiteti dotsenti

Xayrullayev Muhridin Faxriddin o‘g‘li

Buxoro davlat universiteti o‘qituvchisi

Odilov Shaxriyor Erkin o‘g‘li

Buxoro davlat universiteti talaba

m.f.xayrullayev@buxdu.uz

Annotatsiya: Buxoro viloyati fermer xo‘jaliklar va tabiiy iqlim sharoitida samarali mexnat qilib yuqori hosildorlikga erishish uchun hosildorlikning pasayishiga olib keluvchi zararli organizmlarni kamaytirishda kam zaharli yangi kimyoviy preparatlarni o‘rganish hozirda qishloq xo‘jalik maxsulotlarini yetishtirishda asosiy vazifalardan biri yangi preparatlarni har bir mintaqa sharoitiga mos kelishini qo‘llash asosiy masalalardan biridir.

Respublikamiz fermer xo‘jaliklarida g‘o‘zaning eng xavfli zararkunandasi bo‘lgan oddiy o‘rgimchakkanaga (*Tetranychus urticae Koch.*) qarshi zamonaviy, atrof-muhitga kam zaharli, foydali hasharotlar hamda issiqqonli hayvonlarga salbiy ta’siri kam bo‘lgan va hosildorlikni oshirishda RONIN em.k. preparatining samaradorligi ijobiy ekanligi tajribalarimizda o‘z aksini topgan.

Kalit so‘zlar: G‘o‘za, o‘rgimchakkana, preparat, tajriba, tuproq, hosildorlik, samaradorlik, Avtomaks, kasallik, zararkunanda, qishloq xo‘jalik.

Аннотация: Для достижения высокой продуктивности в хозяйствах и природно-климатических условиях Бухарской области исследование новых малотоксичных химических препаратов для снижения вредных организмов, вызывающих снижение урожайности, в настоящее время является одной из основных задач при выращивании сельскохозяйственной продукции. Одним из основных вопросов является обеспечение совместимости.

Против обыкновенного паутинного клеща (*Tetranychus urticae Koch*), который является наиболее опасным вредителем хлопчатника в хозяйствах нашей республики, современные, менее токсичные для окружающей среды, полезные насекомые и теплокровные животные оказывают мало отрицательное воздействие и повышают продуктивность, повышая РОНИН эм.к. Положительная эффективность препарата отражена в наших экспериментах.

Ключевые слова: Хлопок, паутинный клещ, препарат, эксперимент, почва, продуктивность, эффективность, Автомакс, болезнь, вредитель, сельское хозяйство.

Abstract: To achieve high productivity on farms and in the natural and climatic conditions of the Bukhara region, the study of new low-toxic chemicals to reduce harmful organisms that cause a decrease in yield is currently one of the main tasks in growing agricultural products. One of the main issues is ensuring compatibility.

Against the common spider mite (*Tetranychus urticae* Koch), which is the most dangerous pest of cotton on the farms of our republic, modern, less toxic to the environment, beneficial insects and warm-blooded animals have little negative impact and increase productivity, increasing RONIN em.k. The positive effectiveness of the drug is reflected in our experiments.

Key words: Cotton, spider mite, drug, experiment, soil, productivity, efficiency, Automax, disease, pest, agriculture.

KIRISH.

G‘o‘za o‘simliklari hosildorligini oshirish, kasalliklar va zararkunandalardan saqlash uchun chidamli navlarni tanlab olib ekishda qishloq xo‘jaligi bozori iqtisodiyoti sharoitida rivojlantirish kabilar katta ahamiyat kasb etadi. [1,2,5]

G‘o‘za o‘simligiga zarar yetkazadigan zararkunandalardan eng xavfli zararkunanda o‘rgimchakkana hisoblanib uning biologiyasi keng va atroflicha o‘rganilgan. Buxoro vohasida ham o‘rgimchakkana g‘o‘zaga deyarli zarar yetkazib, paxta hosilini 25-30% ga kamaydi. Bizning olib boradigan tajribamizning asosiy maqsadi o‘rgimchakkananing g‘o‘zaga zarar yetkazish muddatlarini aniqlab unga qarshi chora-tadbirlarni ishlab chiqarish darajasini keng qo‘llashdir.

O‘rgimchakkanaga 248 tadan ortiq o‘simlik turini zararlaydi, shundan 173 ta begona o‘tlar va manzarali o‘simliklarga, 38 ta daraxt va butalarga to‘g‘ri keladi.

G‘o‘za o‘simligi ekiladigan tuman va hududlarda o‘rgimchakkana “*Tetranychus urticae* Koch.” turi keng tarqalgan bo‘lib, bu zararkunanda paxta hosilining 30-40% ini nobud qiladi. F.M.Uspenskiy ma’lumotlari bo‘yicha o‘rgimchakkana iyun oyida g‘o‘zaga tushganda himoya chorasi olib borilmasa 50-60% va avgust oyida tushsa 2-6% gacha hosildorlikni kamaytiradi. [3,4]

O‘rtacha g‘o‘zaning har 100 ta bargida 150 ta o‘rgimchakkana uchrasa shu muddatda unga qarshi akaratsidlar bilan himoya qilish tavsiya etiladi. O‘rgimchakkaning faol harakatlanishi uchun 25-30°C issiqlik va havoning nisbiy namligi esa 45-65% bo‘lishi kerak. O‘rgimchakkaning urg‘ochisi 30 kungacha hayot kechirib 200 va undan ko‘p tuxum qo‘yadi. O‘rgimchakkana erta bahorda begona o‘tlarda uchraydi. Ular yo‘l atrofidagi begona o‘tlarda boshqa mavzelerde joylashgan begona o‘tga nisbatan 20-30 marta ko‘p uchraydi. [6,7]

2022-2023 yillar davomida Buxoro viloyati Jondor tumani Buxoro viloyati Jondor tumani Xumin MFY “Jondorlik Olimjon Zamini” fermer xo‘jaligida qadimdan sug‘oriladigan allyuvial o‘tloqi tuproqlarda o‘tkazilgan tajribalarimiz natijasida shu aniq bo‘ldiki, o‘rgimchakkana g‘o‘za o‘simligida aprelning oxiri may oyining boshida uchrab har bir 100 g‘o‘za bargiga 14-15 donadan to‘g‘ri keladi.

G‘o‘za o‘simligida uchraydigan o‘rgimchakkana qarshi kurashishda RONIN em.k preparatining samaradorligini o‘rganish uchun quyidagi variantlarda tajriba qo‘yildi.

1. Nazorat (suv bilan)
2. Samoktin 1,8% em.k 0.4 l/ga suspenziya konsentrati taqqoslovchi .
3. Ronin em.k (0.5 l/ga) li emulsiya konsentrati.
4. Ronin em.k (0.6 l/ga) li emulsiya konsentrati.

Tajribada g‘o‘zaning Buxoro-6 navida foydalanildi. Dala tajribalari 100 m² maydonda uchta takroriy joylashgan bo‘lib g‘o‘za ko‘chatining bir gektarida 90-94 ming dona qalinlikda joylashgan.

2022-2023 yillar 13-14 iyulda ertalab “Avtomaks” ransevoy apparati yordamida 350 l/ga me’yorida ishchi suyuqlik g‘o‘za o‘simligiga purkaladi. O‘rgimchakkana qarshi qo‘llanilgan preparatning samaradorligini o‘rganish uchun hisob-kitob ishlari olib borildi.

1-jadval.

G‘o‘za ekinidagi o‘rgimchakkana qarshi kurashishda Ronin em.k preparatining samaradorligini (2022-2023 yillar uchun). Buxoro viloyati Jondor tumani Xumin MFY “Jondorlik Olimjon Zamini ” fermer xo‘jaligi

Tajriba variantlari.	Sarflangan preparat me’yori l/ga	O‘rtacha bir dona bargdagi o‘rgimchakkananing soni				Kunlar orasidagi samaradorligi%		
		Ishlovgacha	Ishlovdan keyingi kunlarga					
			13.07	3	7	14	3	7
1. Nazorat (suv bilan)	0	61.8	65.0	100.5	1.7	-	-	-
2. Samkotin 1.8% em.k 0.4 l/ga	0.4	42.0	1.5	0.8	21.0	96.5	98.1	50.0
3. Ronin em.k	0.5	38.0	15.0	2.5	0.8	60.6	94.5	97.9
4. Ronin em.k	0.6	75.0	3.0	1.8	0.5	96.0	97.6	99.6

1-jadvalda keltirilgan ma’lumotlardan shu ma’lum bo’ldiki, o’rgimchakkanaga qarshi kurash choralari qo’llanganda 7 kundan keyin kimyoviy preparatlar o’rgimchakkanalar sonining kamaytirishida o’z ta’sirini ko’rsatib, Jondor tumani Xumin MFY “Jondorlik Olimjon Zamini” fermer xo’jaligi 14 kundan keyin bo’lsa ularning miqdori 99.6% gacha kamaydi. Samkotin 1.8% em.k 0.4 l/ga preparati qo’llangan variant ham, o’rgimchakkanani kamaytirishiga olib keldi, lekin bu preparatni tarkibida oltungugurt bo’lganligi sababli iqlim tuproq sharoitida namlikning kamligi va havo haroratni yuqori bo’lganligi sababli ta’sir kuchi uzoq muddatga bormadi va hosilni saqlashda o’z ta’sirini yo’qotdi.

O’tkazilgan tajribalardan va olingan natijalar shuni ko’rsatdiki qo’llanilgan yangi RONIN em.k preparati g’o’za o’simligiga uzoq muddatga ta’sir etib, uni o’rgimchakkanadan himoya qilib, nihoyat hosilning oshirishiga sabab bo’ldi.

2-jadval.

G’o’za o’rgimchakkanasiga qarshi kurashishda RONIN em.k. preparatini hosildorlikka ta’siri. Buxoro viloyati Jondor tumani Xumin MFY “Jondorlik Olimjon Zamini ” fermer xo’jaligi.

Variantlar	Sarflangan preparatlar me’yori l/ga	Hosildorlik, s/ga			
		2022		2023	
		Hosildorlik, s/ga	Qo’shimcha hosil, s/ga	Hosildorlik, s/ga	Qo’shimcha hosil, s/ga
1.Nazorat (suv bilan)	-	30.5	-	28.8	-
2. Samkotin 1.8% 0.4 l/ga	0.4	34.8	4.3	32.5	3.7
3.Ronin em.k	0.5	35.3	4.8	34.0	5.2
4.Ronin em.k	0.6	36.0	5.5	34.5	5.7

2-jadvalda keltirilgan natijalardan ko’rinib turibdiki, 2 yil davomida olib borilgan tajribalarimiz Buxoro viloyati Jondor tumani Xumin MFY “Jondorlik Olimjon Zamini” fermer xo’jaligi sharoitida nazorat variantini har bir bargda zararkunanda soni 63.3 va 70.1 dona yilning oxirida paydo bo’ldi, kimyoviy preparatlar ayniqsa RONIN em.k. qo’llangan variantlarda esa o’rgimchakkana to’liq yo’qoldi. Variantlar bo’yicha hosildorlikni saqlab qolishda Ronin em.k preparati 0.5-0.6 l/ga me’yorida

qo‘llanilganida 4.8 dan 5.7 s/ga qo‘shimcha paxta hosili olishga erishildi. Shuningdek, Buxoro viloyati yetishtiriladigan g‘o‘za o‘simligida o‘rgimchakkaga qarshi kurashishda RONIN em.k. 0.5-0.6 l/ga me‘yorida qo‘llash, qadimdan sug‘oriladigan allyuvial o‘tloqi tuproqlarda g‘o‘za o‘simligi o‘sish va rivojlanishiga ijobiy ta’sir etib har bir gektardan 34-36 sentnerdan hosil olishga imkon yaratildi, qo‘shimcha hosil bo‘lsa 4.8-5.7 s/ga bo‘ldi.

Xulosa.

Xulosa o‘rnida shuni aytish mumkinki, Buxoro viloyatida Jondor tumanida g‘o‘zaga o‘rgimchakkanasiga qarshi kurashda RONIN em.k. 0,4-0,5 l/ga hajmda foydalanish uzoq muddat sug‘oriladigan allyuvial o‘tloq tuproqlarda samarali bo‘ladi. Paxta o‘simligi o‘sishi va rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatib, 34-36 s/ga qo‘shimcha hosil bilan esa 4,8-5,7 s/ga hosil olish mumkin edi.

O‘tkazilgan tajribalar va olingan natijalar shuni ko‘rsatdiki, g‘o‘za o‘simligiga qo‘llanilgan yangi RONIN em.k. preparati issiqqonli hayvonlar va foydali hasharotlarga boshqa dori vositalariga nisbatan ko‘proq ta’sir ko‘rsatadi va pirovardida hosildorlikning ijobiy o‘zgarishiga sabab bo‘ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Alimuhammedov S.N. Интегрированная защита удобная и качество производства, «Хлопководство», Москва 1983. стр.6-8.
2. Alimuhammedov S.N. Исследования по защите хлопкового поля «Защита растение», Москва, 1983 стр. 18-20.
3. Успенский Ф.М. Обыкновенные паутины клещ в орошаемых районах средней Азии. Акад. С.Х. О‘zbekiston.Tashkent.1996. 62 b.
4. Успенский Ф.М. Какой битой корицы система интегрированной защиты завода, «Хлопководство» Москва. 1975. стр. 25-30
5. Яхонтов В.В О‘rta Osiyo qishloq xo‘jalik zararkunandalari va ularga qarshi kurash choralari. O‘zbekiston, Tashkent 1962. 197-211 bet,
6. Sh.H.To‘xtayev F.A. Ganiyeva “Qishloq xo‘jaligining asosiy ekinlarni zararli organizmlari va ularga qarshi kurashni biologik usullari”, Uslubiy qo‘llanma Buxdu. Sharq nashryoti 2020.17 bet.
7. Sh.X.To‘xtayev. M.F.Xayrulloev va boshqalar “Sulfur in nature it’s impact on spiders, “Web of conferens”-2023 year.

26.	«ЮСУП-АХМЕТ» ДЭСТАНЫНЫНЫҢ ИЗЕРТЛЕНИЎИ Хўрлиман Көптилеўова	147
27.	ИННОВАЦИОННЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОЦЕССЕ, КАК СРЕДСТВО ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ЗНАНИЙ УЧАЩИХСЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ Лещенко И. И	150
28.	ВЛИЯНИЕ ЭКДИСТЕРОИДОВ НА МИТОХОНДРИАЛЬНЫЕ ФУНКЦИИ КЛЕТОК МЛЕКОПИТАЮЩИХ Рузимурадова Шахноза Илхомжон кизи	158
29.	NASTARIN ÓSIMLIGINNG BIOLOGIK XUSUSIYATLARI ANAMIYATI VA UNDAN XALQ TAVOBATIDA FOYDALANISH USULLARI Karimova Vazira	162
30.	РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ СЛОВАРЕЙ В БИЗНЕС-АНАЛИТИКЕ Юлдашева Дилноза Бекмуродовна Кахрамонов Зубайдулло Зафарович	164
31.	BUXORO VILOYATIDA G‘O‘ZA O‘RGIMCHAKKANASIGA (TETRANYCHUS URTICAE KOCH.) QARSHI KURASHISHDA RONIN EM.K. PREPARATINING SAMARADORLIGI Shonazar Hojiyevich To‘xtayev Hayrullayev Muhridin Faxriddin o‘g‘li Odilov Shaxriyor Erkin o‘g‘li	169
32.	ТЕНДЕНЦИЯ ДИАЛОГА КУЛЬТУР В ПРЕДСТАВЛЕНИИ РУССКОЯЗЫЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ УЗБЕКИСТАНА Чернова Татьяна Алексеевна	174
33.	ҚАРАҚАЛПАҚ РОМАНЛАРЫНДА СЮЖЕТТЕ ТҮС КӨРИҮ МОТИВИНИҢ БЕРИЛИЎИ Х.Утемуратова	178
34.	МЕТОДИКА ПРЕПОДАВАНИЯ ЕСТЕСТВОЗНАНИЯ В НАЧАЛЬНЫХ КЛАССАХ Халматова О. А	182
35.	ДИФФЕРЕНЦИРОВАННЫЕ И ИНДИВИДУАЛЬНЫЕ ФОРМЫ И МЕТОДЫ РАБОТЫ В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ Шодиева Л.Б	191
36.	MAMLAKATIMIZDA YOSHLAR BANDLIGINI TA‘MINLASHDA OLIB BORILAYOTGAN ISLOHOTLAR HAMDA YOSHLARNI KASB-HUNARGA YO‘NALTIRISHNING MUHIM PSIXOLOGIK VAZIFALARI Navbahor Axmedova Najmiddinovna	199
37.	BOLA SHAXSINING KAMOL TOPISHIDA OILANING O‘RNI Jabborova Fotima Toshpo‘latovna	202
38.	O‘SMIR YOSHIDAGI BOLALARDA KUZATILADIGAN EMOTSIONAL HOLATLAR Narziyeva Madina Asqar qizi	211
39.	O‘QUVCHILARDAGI PSIXOLOGIK HOLAT - AGRESSIVLIK MUAMMO SIFATIDA Ismoilova Halimaxon Yuldashovna	215
40.	SHAXSLARARO MUNOSABATLARNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI Zamiraxon Mirzabadalova O‘ktamovna	219
41.	SINF RAHBARI VA MAKTAB IXTISOSLASHTIRILGAN DAVLAT UMUMTA‘LIM MAKTABI AMALIYOTCHI PSIXOLOGINING BO‘SH O‘ZLASHTIRUVCHI O‘QUVCHILAR BILAN ISHLASHDAGI O‘ZARO HAMKORLIGI	224